

Aylık Suriye Bülteni

İsrail ve İran'ın İstikrar Bozucu Ortak Yaklaşımı

Mart 2025

Özet

Mart ayında Ahmed el-Şara liderliğindeki geçiş yönetimi, Suriye'deki siyasî istikrarın en önemli gerekliliklerinden biri olan yeni anayasal çalışmaların hazırlanmasına ve siyasî bütünlüğün sağlanmasına yönelik adımlar atmıştır. Bu çerçevede siyasî istikrar zemini oluşturma açısından Cumhurbaşkanı Şara'nın, geçici anayasa komitesi tarafından hazırlanan anayasa taslağını onaylaması önemli bir hamle olmuştur. Suriye'deki siyasî istikrarın yeniden inşası hedefiyle atılan adımlar, ülke içinde olduğu kadar ülke dışında da ilgi ve destek görmeye başlamıştır. Mart ayında Suriye'nin yeniden yapılanması ve istikrarı adına yapılan uluslararası destek açıklamaları büyük bir önem arz etmektedir. Kanada ve Avrupa'dan gelen desteğin yanında Rusya'nın da Şam'daki yeni yönetime yönelik olumlu ve destekleyici tavrı dikkat çekmiştir. Esed rejiminin en önemli destekçisi olan Rusya'nın, devrimin ardından yeni Suriye gerçekliğine uyum sağlama isteği bizatihi Vladimir Putin tarafından ortaya konmuştur. Suriye'deki geçiş hükümeti, siyasî istikrarın sağlanması ve altyapının yeniden inşası adına önemli atılımlar gerçekleştirirken ve bu süreçte uluslararası kamuoyunun da desteğini almışken ortaya çıkan yeni bir mücadele aksı bu sürecin önünde ciddi bir risk ve engel oluşturmaktadır. İsrail ve İran'ın, Suriye'ye yönelik benimsedikleri yeni stratejileri, bir bütün olarak Suriye'nin istikrarını olumsuz etkilemektedir.

Suriye'de İstikrar Atılımı

Suriye'de Mart ayı boyunca ortaya çıkan siyasî gelişmelerin odağı, büyük oranda geçici yönetimin Suriye'deki siyasî istikrar zeminini sağlamak adına gösterdiği çaba olmuştur. Bu süreçte Ahmed el-Şara liderliğindeki geçiş yönetimi, ülkedeki siyasî istikrarın en önemli gerekliliklerinden biri olan yeni anayasal çalışmaların hazırlanmasına ve siyasî bütünlüğün sağlanmasına yönelik adımlar atmıştır. Bu çerçevede siyasî istikrar zemini oluşturma açısından Cumhurbaşkanı Şara'nın, geçici anayasa komitesi tarafından hazırlanan anayasa taslağını onaylaması önemli bir hamle olmuştur. Yürürlüğe giren bildirmede; hukukun üstünlüğü, vatandaşların kanun önündeki eşitliği, ayrımcılığın önlenmesi, insan haklarının teminat altına alınması, inanç ve ifade özgürlüğü gibi önemli hususlar vurgulanmıştır. Bu adım, Suriye'de devrimden bu yana kendisini gösteren "yeni anayasal düzen" beklentisinin karşılanması adına büyük bir önem taşımaktadır. Zira söz konusu çalışmalar ve bu çalışmalar sonucunda oluşan anayasa taslağının onaylanması, Suriye'de gerçekleştirilecek olan serbest seçimlere kadar geçen sürede bile anayasal bir sistemin oluşturulacağına yönelik bir teminat ortaya koymuş ve bu konudaki kuşkuları ortadan kaldırmıştır.

Güvenlik bürokrasisinde ortaya konan benzer girişimler de bu süreci destekler nitelikte olmuştur. Ahmed el-Şara tarafından yayınlanan başkanlık kararnamesine göre; savunma, içişleri ve dışişleri bakanları, istihbarat direktörü, iki danışman üye ve bir teknik üyeden oluşan Ulusal Güvenlik Konseyinin kuruluşunun ilan edilmesi, siyasî istikrar atılımının bürokratik yansımalarından biri olmuştur. Kurumlar arasında etkin koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan Ulusal Güvenlik Konseyinin kurulması; devrimin ardından kamu düzeninin sağlanması, birlik ve beraberliğin tesisi açısından kritik bir gelişme olmuştur. Bu açıdan bakıldığında güvenlik bağlamında kendisini gösteren önemli bir eksiklik ortadan kaldırılmıştır. Bu gelişme, siyasî istikrar inşa etme sürecinin en önemli dinamiklerinden birini oluşturmaktadır.

Bununla birlikte Mart ayında, siyasî istikrar ve bütünlük sağlamak adına atılan en önemli adımlardan biri de ülkenin kuzeydoğusunun kontrolünü elinde bulunduran YPG terör örgütünün kurduğu Suriye Demokratik Güçleri (SDG) ile Şam yönetimi arasında varılan mutabakat olmuştur. Ahmed el-Şara ve SDG lideri Mazlum Abdi tarafından 10 Mart günü imzalanan sekiz maddelik anlaşma, SDG kontrolündeki bölgede bulunan altyapı tesislerinin ve kaynaklarının Şam'a bağlanmasını ve SDG'nin Suriye ordusuna entegre edilmesini öngörmektedir. Bu anlaşma; Şam yönetiminin devrimin ardından Suriye'de benimsediği yeniden yapılanma vizyonunun en temel parçaları olan kamu düzeni ve otoritesinde birlik oluşturma, ekonomik birlik sağlama ve siyasal bütünlük içerisinde etnik grupların yeni anayasal düzene entegrasyonu hedefleri açısından önemli bir gelişme olmuştur. Zira SDG'nin Suriye'nin geleceğindeki konumu ve etkisi en önemli gündem maddesi olarak tartışılırken Şam yönetiminden gelen bu anlaşma hamlesi siyasî istikrar atılımı adına önemli bir kazanım olarak kendisini göstermiştir.

İstikrarın Önündeki Engel: İsrail-İran Aksı

Suriye'deki geçiş hükümeti, siyasî istikrarın sağlanması ve altyapının yeniden inşası adına önemli atılımlar gerçekleştirirken ve bu süreçte uluslararası kamuoyunun da desteğini almışken ortaya çıkan yeni bir mücadele aksı bu sürecin önünde ciddi bir risk ve engel oluşturmaktadır. İsrail ve İran'ın, Suriye'ye yönelik benimsedikleri yeni stratejileri, bir bütün olarak Suriye'nin istikrarını olumsuz etkilemektedir. Geçiş yönetimine yönelik karşıt tutum ve propaganda bağlamında ortak hareket eden İsrail ve İran, esas aldıkları farklı taktik hamlelerle bu etkileri somutlaştırmaktadır. Bu hamleler aynı zamanda İsrail ve İran'ın karşılıklı olarak Suriye'yi kendileri açısından "meşru mücadele alanı" haline getirmeye çalışmalarına da yol açmaktadır.

Bu durum kendisini, İsrail'in Suriye'de yoğunlaşarak sürdürdüğü işgal ve hava saldırılarında ve İran'ın buna karşı geliştirdiği stratejide göstermiştir. İsrail, Suriye'de İran destekli unsurların varlığı iddiasıyla işgalini genişletmekte ve hava harekâtlarını devam ettirmektedir. İran ise "Suriye İslamî Direniş Hareketi" adından bir yapılanmaya öncülük etmekte ve Esed rejimi kalıntıları ile işbirliği içerisinde Lazkiye ve Tartus'ta yarattığı gerginliklerle provakatif gelişmelere zemin hazırlamaktadır. İran bu durumu kullanarak "*Suriye'de katliam yapılmakta!*" söylemi doğrultusunda çeşitli dezenformasyon faaliyetleri uygulamaktadır.

Bunun karşısında İsrail, Suriye'deki işgal argümanını ve gerekçesini doğruladığı iddiası ile hava harekâtlarını yoğunlaştırarak devam ettirmektedir.

Diğer yandan İsrail; Suriye'de siyasî istikrarın ve bütünlüğün sağlanması bağlamında en önemli meseleler arasında yer alan Kürt ve Dürzi grupların, yeni anayasal sisteme ve süreç dahil edilmesi yönündeki çalışmaları akamete uğratma girişimlerinde de kendisini göstermiştir. Geçici hükümet, Dürzi ve Kürt gruplarla bir takım temaslar gerçekleştirerek onların yeni sisteme adapte ve angaje olması yönünde çaba gösterirken İsrail ve İran ise bu grupların yeni sistemin dışında kalmalarını istemekte ve böylelikle ayrılıkçı bir yaklaşımla faaliyet göstermelerine neden olmaya çalışmaktadır. Bu durumun en somut göstergesi Dürzi ve Kürt grupların, geçiş hükümeti tarafından onaylanan geçici anayasa bildirgesini reddetmeleri olmuştur. Bu süreç İsrail'in, Suriye'de siyasî bütünlük ve istikrarın engellenmesi adına sahip olduğu potansiyeli de göstermiştir.

Son olarak İsrail-İran aksının, Suriye özelinde ortak bir tutum gösterdiği bir diğer konu ise Suriye ve Türkiye arasındaki yakın ilişkilerdir. Hem İsrail hem de İran, Türkiye'nin Suriye'nin yeniden yapılanması ve geçiş sürecinin sağlıklı bir biçimde tamamlanması yönündeki çabalarından ciddi rahatsızlık duymaktadır. Türkiye'nin bu süreçteki etkinliğini "Suriye'de, Türkiye'nin kontrol ve denetimi" biçiminde sunmaya çalışan her iki aktör de her geçen gün bu rahatsızlıklarını daha yüksek bir tonda ifade etmektedir. Bu durum, Türkiye'nin Suriye'deki etkinliğinin de İsrail-İran aksı tarafından provakatif girişimlerine zemin oluşturacak bir argüman olarak kullanılabilme olasılığına işaret etmektedir. Özellikle ABD'nin, Türkiye'nin Suriye'deki etkisine yönelik desteği İran'ı rahatsız etmektedir. Bu durum İran'ı, karşıt tutumunu güçlendirmeye ve karşıt hamleler gerçekleştirmeye daha fazla yönlendirmektedir. Buna ek olarak ABD Ortadoğu Özel Temsilcisi Witkoff'un, Suriye'nin "İbrahim Anlaşmaları" çerçevesinde İsrail ile normalleşme süreci başlatabileceğine vurgu yapması da İran'ın bu yönelimini güçlendirmektedir. Buna karşın İsrail ise İran'ın söz konusu rahatsızlıkları dolayısıyla gerçekleştirebileceği karşıt hamleleri, kendisinin Suriye'deki işgal operasyonuna meşruiyet zemini olarak sunmaktadır. Bu durum İsrail-İran aksının Suriye'nin istikrarı ve geleceğine yönelik başat bir tehdit olmayı sürdüreceğini göstermektedir.

Uluslararası Desteğin Yükselişi

Suriye'de siyasî istikrarın yeniden inşası hedefiyle atılan adımlar, ülke içinde olduğu kadar ülke dışında da ilgi ve destek görmeye başlamıştır. Mart ayında, Suriye'nin yeniden yapılanması ve istikrarı adına yapılan uluslararası destek açıklamaları büyük bir önem arz etmektedir. Bu çerçevede ilk olarak İngiliz Hazine Bakanlığı tarafından aralarında Suriye Merkez Bankasının ve petrol şirketlerinin de yer aldığı 24 Suriyeli kuruluşa yönelik yaptırımların kaldırılması kararı uluslararası finans çevrelerinin Suriye'ye yönelik bakışını değiştiren ve destek tutumunu etkileyen en önemli gelişmeler arasında yer almıştır. Bunun ardından Kanada ve Almanya'nın, 13 yıl aradan sonra yeniden Şam'da büyükelçilik açma kararı alması da Suriye'nin geçiş dönemine yönelik diplomatik destek olarak kendisini göstermiştir. Bununla birlikte Kanada Dışişleri Bakanlığı, Suriye'deki acil ihtiyaçlara yanıt

olarak 84 milyon dolarlık yeni insani yardım fonu tahsis edildiğini ve Suriye'ye yönelik yaptırımların hafifletilerek Suriye Merkez Bankası gibi bazı kamu bankaları aracılığıyla para transferlerine olanak sağlanacağı da açıklamıştır. Benzer biçimde İtalya Dışişleri Bakanlığı da Suriye'ye yönelik insani yardım çabaları kapsamında 4,5 milyon avroluk acil yardım fonu tahsis edildiğini ilan etmiştir. Buna ek olarak İtalya Dışişleri Bakanlığı, Suriye'de yeniden yapılanma sürecini desteklemek üzere 68 milyon avroluk ek bir kaynağın da hazırlandığını duyurmuştur. Kanada ve Avrupa'dan gelen bu desteğin yanı sıra Rusya'nın da Şam'daki yeni yönetime yönelik olumlu ve destekleyici tavrı dikkat çekmiştir. Esed rejiminin en önemli destekçisi olan Rusya'nın, devrimin ardından yeni Suriye gerçekliğine uyum sağlama isteği bizatihi Vladimir Putin tarafından ortaya konmuştur. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Suriyeli mevkidaşı Ahmed el-Şara'ya bir mektup göndererek Moskova'nın Suriye yönetimiyle işbirliğini geliştirmeye hazır olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Kremlin'den yapılan açıklamada, Putin'in Şara'ya gönderdiği mesajda Suriye yönetiminin ülkede bir an önce istikrarı sağlama çabalarına Rusya'nın da destek vereceği vurgulanmıştır. Rusya'nın söz konusu tavrı kendisini enerji tedariki boyutunda da göstermiştir. Mart ayı içerisinde 30.000 tondan fazla mazot taşıyan bir Rus tankerinin Tartus kırsalındaki Baniyas'ta bulunan Suriye Petrol Şirketinin terminaline ulaşması Rusya'nın, yeni Suriye yönetimini altyapı ve enerji ihtiyaçları bağlamında destekleme tutumunun da somut bir göstergesi olmuştur.

Buna ek olarak Katar ve diğer bölge ülkelerinden gelen açıklamalar da Suriye'nin enerji ihtiyacı bağlamında desteklenmesinin önemsendiğini göstermiştir. Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad'ın, Suriye'deki elektrik sektörünü desteklemek amacıyla Ürdün toprakları üzerinden doğal gaz tedarikini amaçlayan bir girişim başlatılması talimatı verdiği bildirilmiştir. Bununla birlikte aralarında; Abu Dabi Kalkınma Fonu, Afrika'daki Arap Ekonomik Kalkınma Bankası, Ekonomik ve Sosyal Kalkınma için Arap Fonu, Körfez Arap Ülkeleri Kalkınma Programı, Arap Para Fonu, İslam Kalkınma Bankası, Arap Ekonomik Kalkınması için Kuveyt Fonu, OPEC Uluslararası Kalkınma Fonu, Katar Kalkınma Fonu ve Suudi Arabistan Kalkınma Fonunun yer aldığı IMF ve Dünya Bankası ile koordinasyon içinde faaliyet gösteren "Arap Koordinasyon Grubu" platformunun ana odağının Suriye'nin kalkınması olacağını açıklaması da Suriye'nin istikrar atılımına yönelik ekonomik desteğin ulaştığı boyutu göstermiştir. Son olarak Birleşmiş Milletler Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen'in: "*Suriye'nin ekonomik açıdan yeniden yapılanması ve kalkınması için uluslararası destek elzemdır.*" açıklaması da Suriye'nin istikrarına yönelik uluslararası destek bilinci oluşturulması adına dikkat çekici bir açıklama olmuştur.